

Kritične točke – nositelji potencijala mjesta: produžena Dalmatinska ulica i praznina u Kačićevoj (snimio: Milan Drmić, 1995. god.)

Two critical points - extension of Dalmatinska Street and empty space in Kačićeva Street (photo Milan Drmić, 1995)

Darja Radović Mahečić

Institut za povijest umjetnosti, Zagreb

Primjer međuratnog urbanizma – mali natječaj za produljenje Dalmatinske ulice u Zagrebu iz 1930. godine

Izvorni znanstveni rad – Original scientific paper

predan 20. 12. 1995.

Sažetak

Ideju »produljene Dalmatinske« na planovima Zagreba pratimo od osamdesetih godina prošlog stoljeća, kada gradska općina realizira ortogonalnu mrežu ulica. Ovaj rad govori o malom, naizgled anonimnom natječaju za Regulatornu osnovu za produženje Dalmatinske ulice i proširenje Ilice iz 1930. godine. Riječ je o 12 radova formata A3 i A4, crtanih olovkom na pausu pohranjenim u Povijesnom arhivu u Zagrebu. Jedna skupina radova zadanu »produženu Dalmatinsku« projektira kao dijagonalu koja zapadno od Britanskog trga, kod Kačićeve ulice izlazi na Ilicu. Druga skupina radova, poštujući naslijedenu četvrtastu blokovsku izgradnju potencijalno produženje postojeće Dalmatinske vidi u njezinu protezanju sredinom slijedećeg bloka na zapad. Nagradena dijagonalna varijanta »novu« Dalmatinsku vidi kao posljednju kariku u logično povezanome prometnom lancu koji rasteće u inače »preusku«, a na tome mjestu i zavojitu Ilicu.

Dvanaest je koncepata obilježeno mottom i pratećim brojem, koji ovaj mali natječaj nesumnjivo povezuju s onodobnim Međunarodnim natječajem za generalnu regulatornu osnovu grada Zagreba. Mikroregulacija Dalmatinske ulice zanimljiva je kao istovremeni pojedinačni primjer na kojem se odražavaju postulati međuratnog urbanizma, a posebno: odnos prema vrijednostima naslijeđenog prostora te zaokupljenost »funkcioniranjem« grada. Primjer je tim privlačniji što je težnja za oblikovanjem velikoga grada primijenjena na – za međuratno razdoblje rijetko citirani – izgrađeni zapadni dio grada. Kao i mnogi drugi prijedlozi, ova je urbanistička zamisao ostala neizvedena.

Kao kompleksan, ali čitljiv dokument, grad govori o vrijednostima i težnjama svojih upravitelja, urbanista, arhitekata, posjednika, stanovnika pojedinih razdoblja. Strukturu devetnaestostoljetnog Zagreba, između brežuljaka na sjeveru i pruge na jugu, čini manje-više pravilna mreža ulica te zatvoreni blokovi među kojima su šire zasnovani trgovi tzv. »zelene potkove«. Početkom 20. st. Milan Lenuci *Regulatornom osnovom dijela grada istočno od Draškovićeve ulice...*¹ (1905–1909) rješava budućnost i toga gradskog predjela, gdje postojeće ulice zapad-istok, iz izgrađenog dijela grada, nastavlja *radijalnim i dijagonalnim ulicama prema... glavnoj žili – Prachtstrasse – Zvonimirovoj*. Zapadni su se gradski dijelovi, naprotiv, u pravilu regulirali neposrednim povodima.

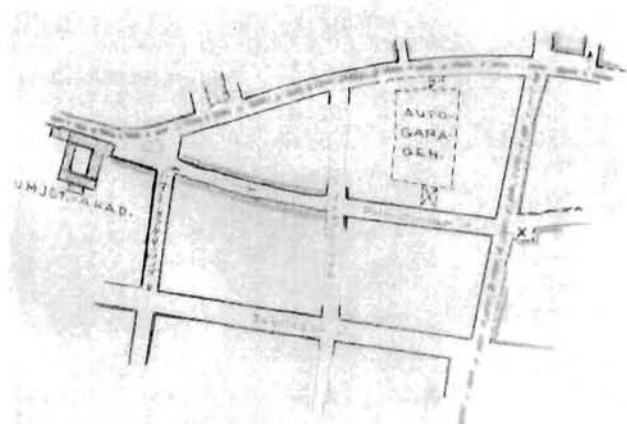
Ovaj rad govori o malom natječaju za *Regulatornu osnovu za produženje Dalmatinske ulice i proširenje Ilice* iz 1930. godine.² U razdoblju između dva svjetska rata Zagreb doživljava preobrazbu u moderan grad. Novi se koraci uglavnom čine prema manjim regulatornim osnovama. Potkraj dvadesetih godina vitalni moderni urbanitet kulminira u ideji o novoj generalnoj regulatornoj osnovi, za koju je odlučeno da se dobije raspisom međunarodnog javnog natječaja. Godine 1930. prihvaćen je natječajni program i sastavljen ocjenjivački sud u kojem najaktivnije sudjeluje Odjel za regulaciju grada.³ Kad se govori o tom natječaju i kasnije o dijelom donesenoj osnovi iz 1938. godine, u prvom se planu govori o planiranju grada južno od pruge, a sjeverno od Save. Kao osobiti se zadaci navode regulacije Kaptola i Dolca, zoning, pitanje prometa (željezničkog, cestovnog, riječnog, kao i lociranje aerodroma).

Mikroregulacija Dalmatinske ulice zanimljiva je kao istovremeni pojedinačni primjer na kojem se odražavaju postulati međuratnog urbanizma, a posebno: odnos prema vrijednostima naslijeđenog prostora te zaokupljenost »funkcioniranjem« grada. Primjer je tim privlačniji što je težnja za oblikovanjem velikoga grada primijenjena na – za međuratno razdoblje rijetko citirani – izgrađeni zapadni dio grada. Njegov građevni fond, s izuzetkom nekolicine praznina, čine tada (kao uglavnom i danas) konvencionalne historicističke katnice i dvokatnice. Kao i mnogi drugi prijedlozi, ta je urbanistička zamisao ostala neizvedena zbog situacije koja, osim u teoriji, nije bila zrela za tako radikalne i skupe urbanističke zahvate.

*

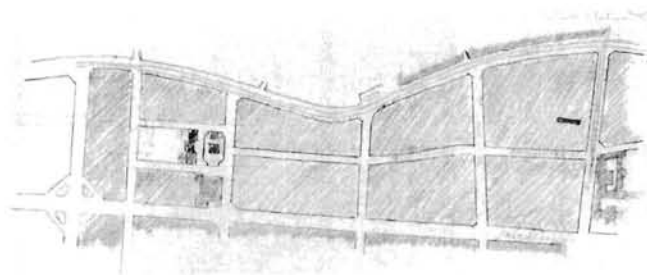
Prva regulatorna osnova Zagreba, koja 1865. godine zasniva Donji grad, na dotadašnjoj periferiji u zapadnom dijelu grada, planira pravilnu mrežu ulica. Tako je od Zapadnog kolodvora, podignutog tri godine ranije, do Savske ceste trasiran Prilaz, a paralelno s njim Klaićeva i Ulica Ise Kršnjavoga. Predviđeno je širenje i ispravljanje postojeće Dalmatinske, reguliranje Medulićeve ulice, otvaranje Primorske ulice. U tom je predjelu bila zadana izgradnja jednokatnih zgrada.

Na nacrtu grada Zagreba iz 1878. godine između Kolodvorske ulice (Republike Austrije) i Frankopanske/Savske, tj. Sajmišnoga (Kazališnoga) trga, ključna je komunikacija – Prilaz. S Ilicom ga spajaju Medulićeva, Kačićeva, Primorska i Krajiška ulica. Učestalim otkupima zemljišta od pojedinih vlasnika, početkom osamdesetih godina, gradska općina realizira ortogonalnu mrežu ulica. Na taj je način 1881. godine

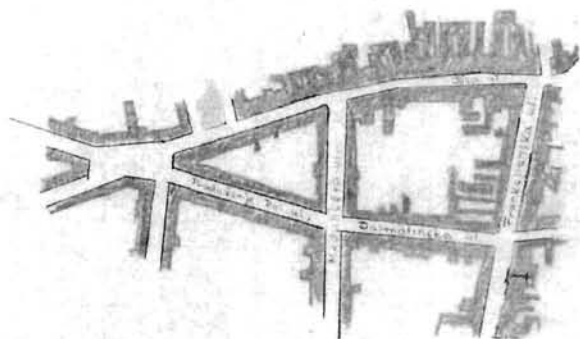

Mali natječaj za produženje Dalmatinske ulice iz 1930. god.; rad 4
»Das beste ist gerade gut genug«

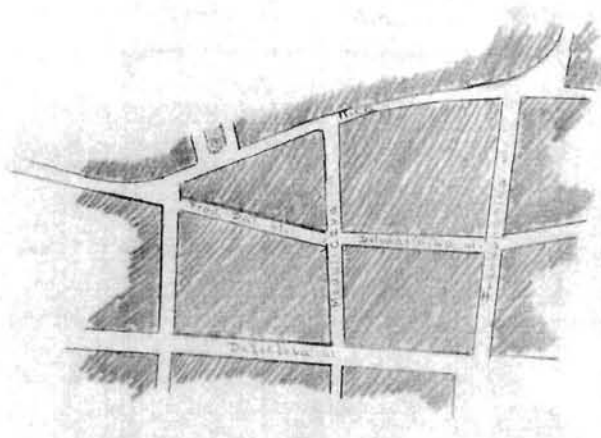
Small competition for the extension of Dalmatinska Street, 1930; proposal no. 4: "Das beste ist gerade gut genug".

Rad 5 »Natura non vincitur nisi parendo«
Proposal no. 5. "Natura non vincitur nisi parendo"

Rad 6 »Hrvatski grb«
Proposal no. 6. "The Croatian Coat of Arms"

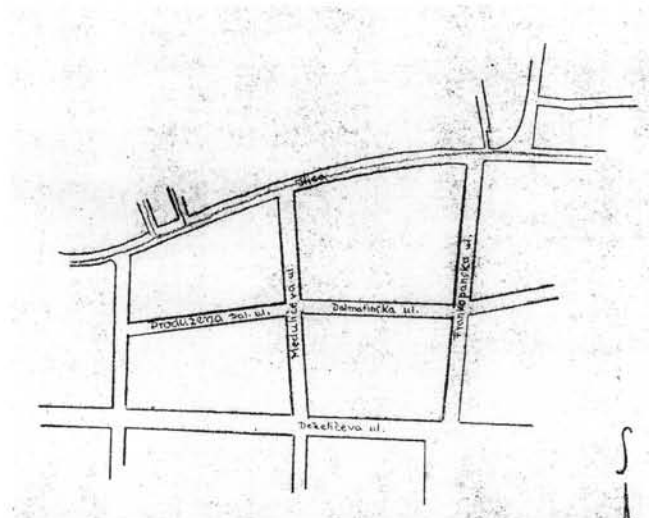
Rad 8 »Bijeli Zagreb«
Proposal no. 8. "White Zagreb"

omogućeno proširenje Samostanske (Varšavske)⁴ ulice, a zatim i novoplanirano križanje s Gundulićevom ulicom.⁵ »Tlocrt zemljišta unešen u gruntovnicu... travnja 1881.«⁶ u nastavku smjera, regulira širinu Dalmatinske ulice i naglašava spoj s također proširenom Medulićevom ulicom. Istom akcijom regulirana je Kukovićeve (Klaićeva) ulica i uređena cesta »koja bi se imala po regulatornoj gradskoj osnovi nastaviti u jednakom pravcu od Prilaza kroz sadanji vrt sveučilišta...« do Masarykove.

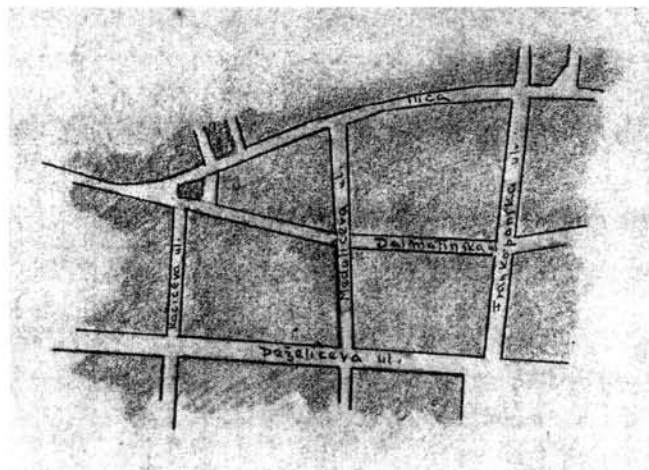
Na planu zapadnog dijela grada iz 1882. godine⁸ posebno je reguliran predjel između Ilice na sjeveru, Kukovićeve ulice na jugu, Kolodvorske ulice na zapadu i Kačićeve ulice na istoku. Prostor je razdijeljen u trinaest izgrađenih blokova s unutarnjim dvorištima i vrtovima (A-N). Od istoka prema zapadu teče novozamišljena »produljena Dalmatinska«, koja je u dijelu između Medulićeve i Kačićeve ulice paralelna – skošenoj Ilici, a u zapadnom novoorganiziranom predjelu – ravnom Prilazu. Između Kačićeve i Primorske ulice te ove i Krajiške ulice zacrtane su i nove okomite ulice. Sjeverno od Prilaza, izostavljanjem izgradnje na dva bloka projektiran je

Novi trg. Legenda na planu svjedoči da se tih godina, preko zemljišta tek otkupljenih nekretnina, uređuje tlo novoreguliranih ulica.

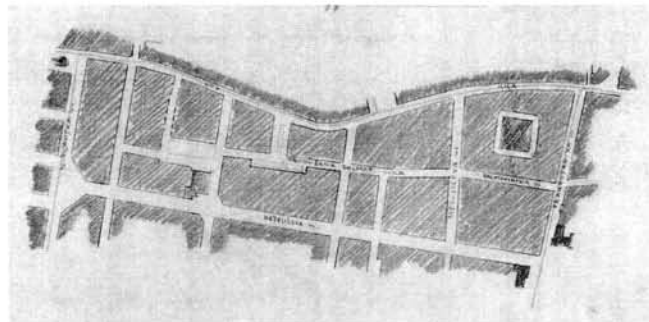
Na regulatornoj osnovi 1887/88.⁹ »produljena Dalmatinska«, koja sredinom bloka spaja Medulićevu i Kačićevu ulicu, prekrivena je kao »napušćena« varijanta. Na nacrtu grada iz 1889. godine, koji jasno razlikuje planirane od izvedenih zahvata,¹⁰ »produljena Dalmatinska« obrađena je ponovno samo kao zamisao. Potkraj stoljeća je na tzv. Gornjoj Ilici, zapadno od Britanskog trga, prema nacrtu Johanna Holza izgrađena zgrada Bolnice milosrdnica¹¹, čime se, uz kasniji »umjetnički atelier« u unutrašnjosti istog bloka (Akademija likovnih umjetnosti), intenzivirala pojedinačna izgradnja tog još nedefiniranog predjela. Od početka stoljeća razmišlja se i o lokaciji crkve u tom dijelu grada. Regulacija iz 1907. godine planira gradilište Sv. Blaža zapadno od Iličkog (Britanskog) trga, preko puta spomenute bolnice. Crkva je podignuta na uglu Prilaza i Primorske ulice, prema projektu arhitekta Viktora Kovačića 1912–1915. godine. Rješavanjem pripojenja nove Nadarbinske zgrade k Sv. Blažu 1940.¹² riješen je srodan komunikacijski

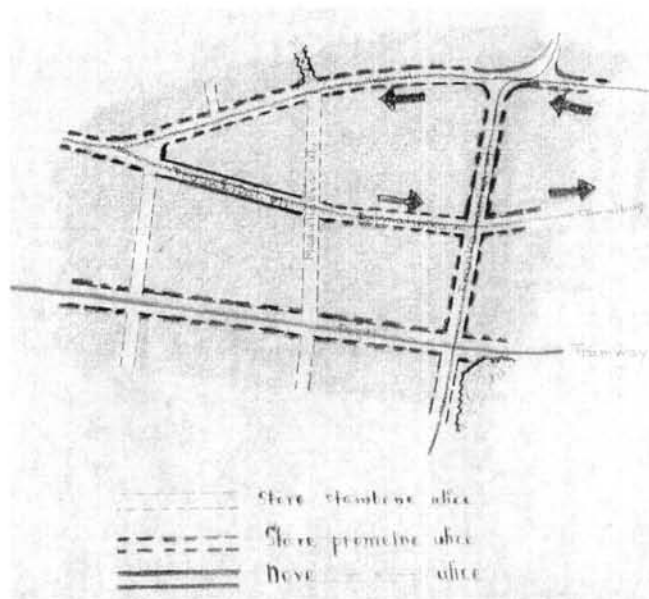
Rad 11 »Plavi krug«
Proposal no. 11 "Blue Circle"

Rad 35 »Bijeli Zagreb«
Proposal no. 35. "White Zagreb"

Rad 13 »Cole«
Proposal no. 13. "Cole"

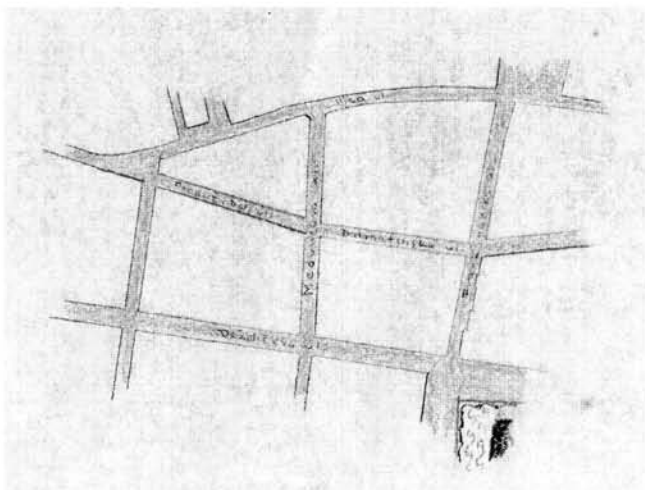
Rad 36 »Este«
Proposal no. 36. "Este"

problem, probijanjem Kordunske ulice sa sjeverne strane crkve.

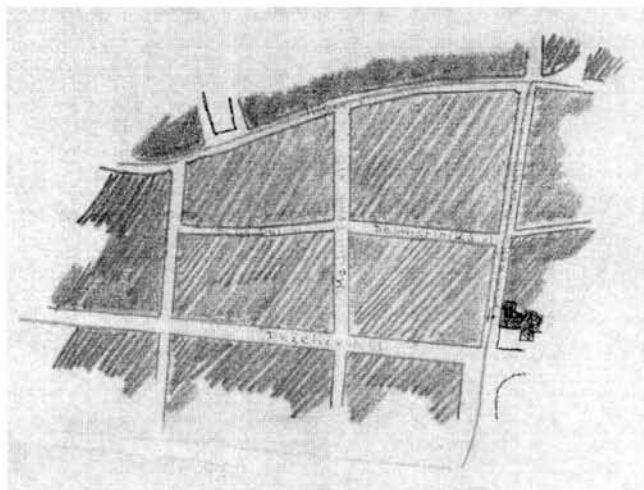
Obnova zanimanja za produženje Dalmatinske ulice vezana je uz međuratnu brigu o što boljem prometnom funkcioniranju Ilice. Dvadesetostoljetne su se parcijalne regulacije više puta doticale njezinog krivudavog uskog korita. Govorilo se o njezinim paralelama (sjevernim: od Britanskog trga duž Arnoldove ulice ili od Mesničke do Radićeve ulice; te južnim: »produžena Dalmatinska«, Kordunska, itd.) i o njezinim probojima (npr. na sjever: spajanje produžetaka Medulićeve ulice s Rokovom crkvom ili između Britanskog trga i Bosanske ulice, itd.). Nadalje, govorilo se o njezinom poravnanju, tj. proširivanju, pa tako i u ovom planu. Iz prometnih

razloga proširenju je bio namijenjen i spoj s Mesničkom ulicom, nasuprot kojoj se Ilica trebala uvući u mali trg. Dakako, jedna od najcjelovitijih tema bila je njezino ušće u glavni gradski trg.

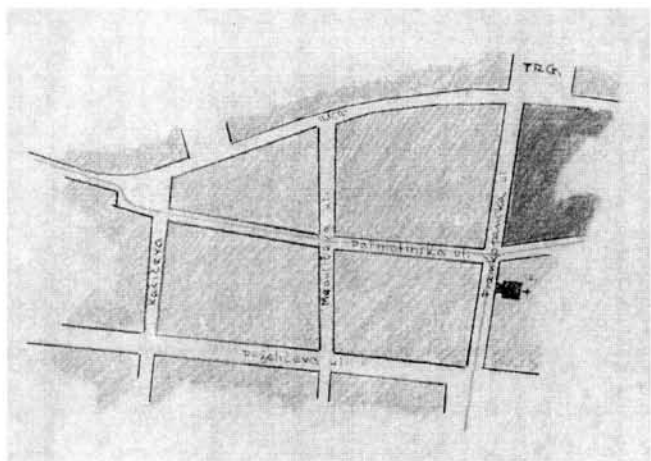
Za razumijevanje urbanističkih nakana te regulacije treba navesti i neka od mnogobrojnih sukladnih razmišljanja o središtu grada. Nakon rušenja Zakladne bolnice ostvarena je »produžena Bogovićeve« ulica. Mnogo se spekuliralo i oko poteza Ilica – Frankopanska – Samostanska ulica. Pomišljalo se na probijanje nove ulice od Kazališnog trga do Ilice, zapadno od zgrade »Školska knjiga«. Početkom tridesetih godina na terenu crkve Sv. Vinka Paulskoga i samostana časnih sestara milosrdnica u Frankopanskoj željela se podići nova moderna javna zgrada,

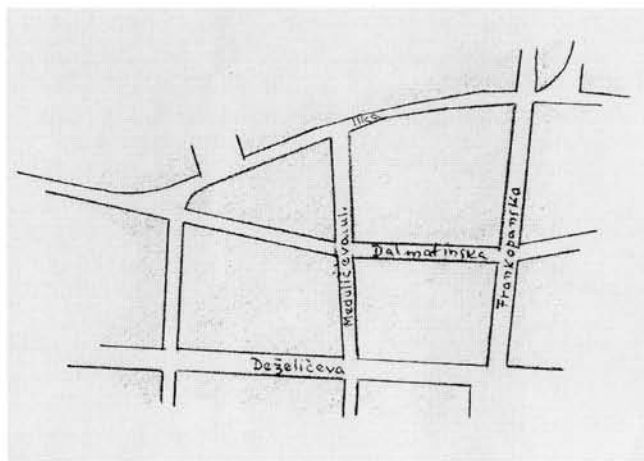
Rad 42 »Zwischen Berg und Strom«
 Proposal no. 42. "Zwischen Berg und Strom"

Rad 46 »Genius loci«
 Proposal no- 46. "Genius loci"

Rad 51 »Einfach-Klar-Wirtschaftlich«
 Proposal no. 51 "Einfach-Klar-Wirtschaftlich"

Rad 50 »Jug«
 Proposal no. 50. "Jug"

na tragu monumentalne zamisli »zelene potkove«, no crkva se usprotivila takvim planovima, itd., itd.

*

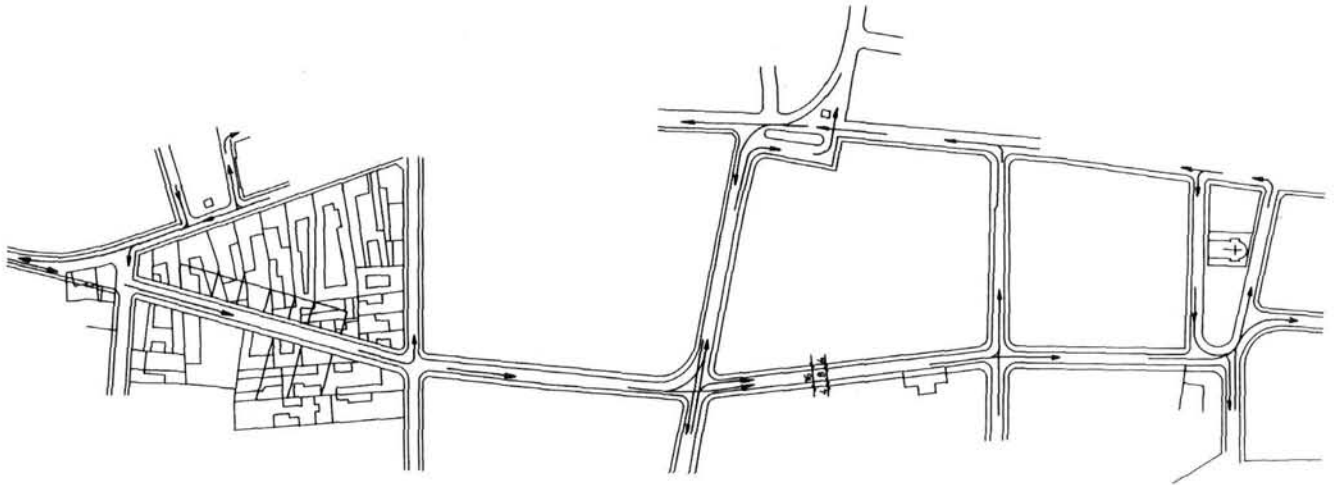
U Povijesnom arhivu u Zagrebu u skupini Regulacija pojedinih ulica pod imenom Dalmatinske ulice čuva se mali, naizgled anonimni natječaj za njezino produženje s početka 30-ih godina. Riječ je o 12 radova formata A3 i A4, crtanih s manje ili više pažnje olovkom na pausu. Radovi- koncepti, kao i niz pratećih planova i karata, svjedoče o osnovnoj svrsi zahvata – prometnom rasterećenju Ilice.

Jedna skupina radova, kao i nagrađeni, zadanu »produženu Dalmatinsku« projektira kao prometnu dijagonalu koja zapadno od

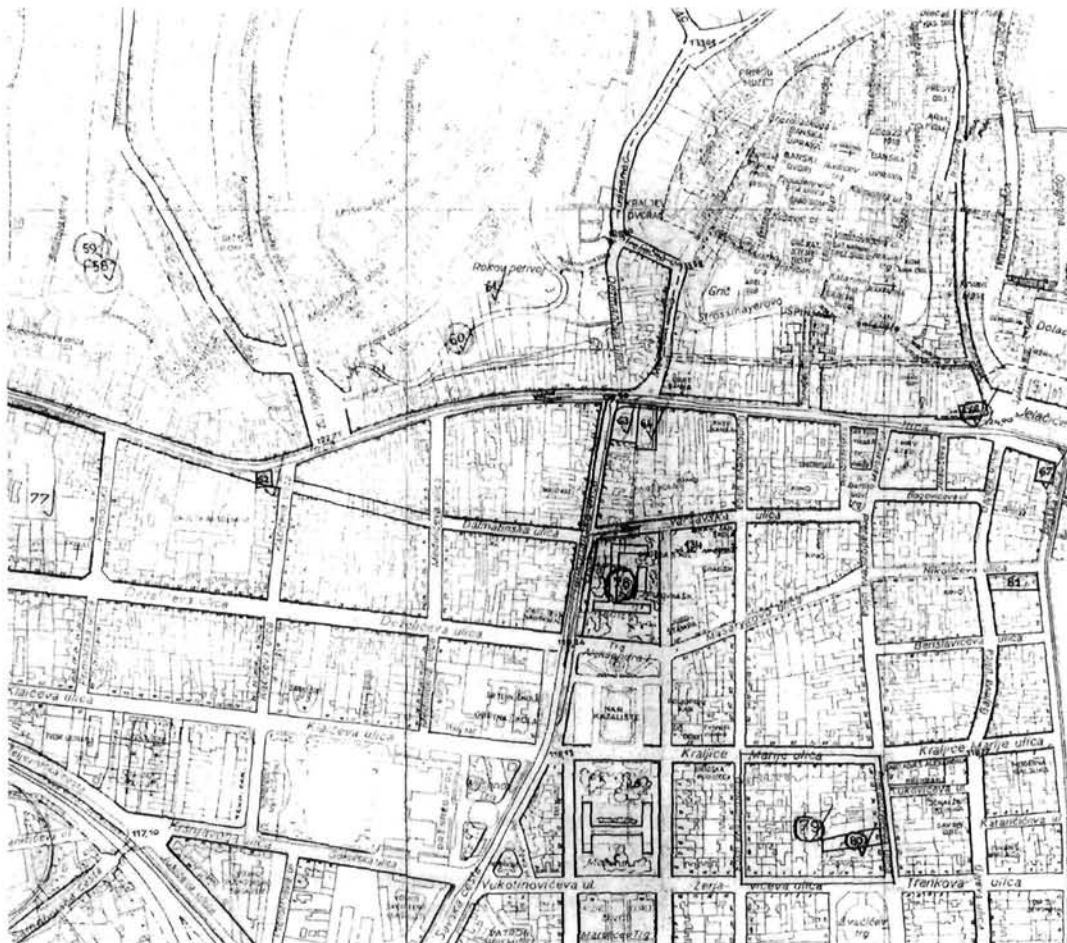
Britanskog trga, kod Kačićeve ulice izlazi na Ilicu. Druga skupina radova, poštujući naslijedenu četvrtastu blokovsku izgradnju, potencijalno produženje postojeće Dalmatinske ulice vidi u njezinu protezanju sredinom slijedećeg bloka na zapad.

Rad 4 (motto: »Das beste ist gerade gut genug«) produženje Dalmatinske ulice povlači koso prema Ilici. Zapadno od tog ušća, istaknuta je novooblikovana reprezentativna zgrada Umjetničke akademije kvadratnog tlocrta. Drugi je naglasak stavljen unutar bloka: Dalmatinska-Medulićeva-Ilica-Frankopanska gdje je planirana »Auto- garaža« s prilazima iz Ilice i Dalmatinske. (Odnedavno se to oveće unutarnje dvorište iskorišćuje upravo kao javno parkiralište).

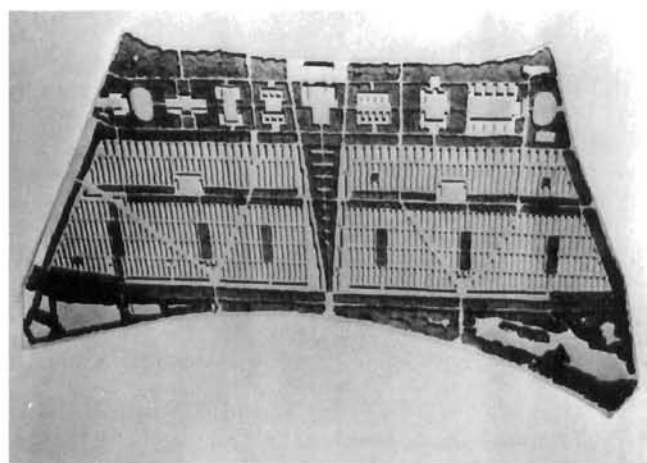
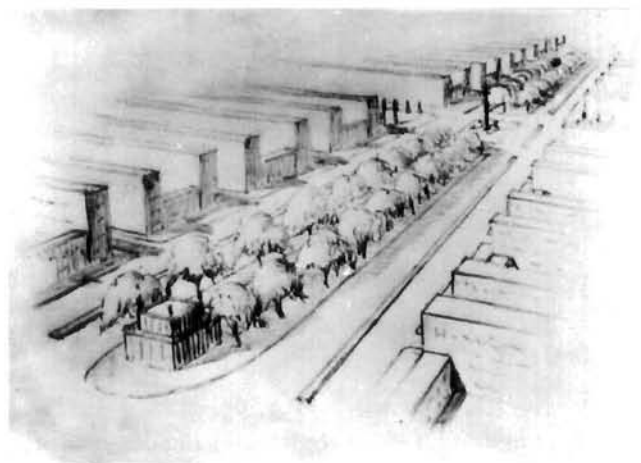
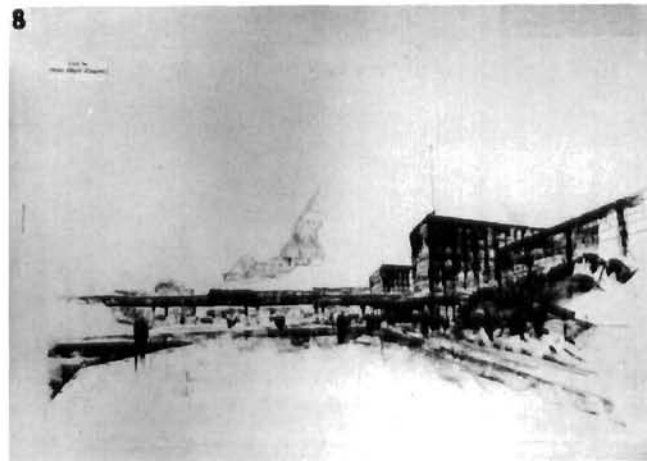
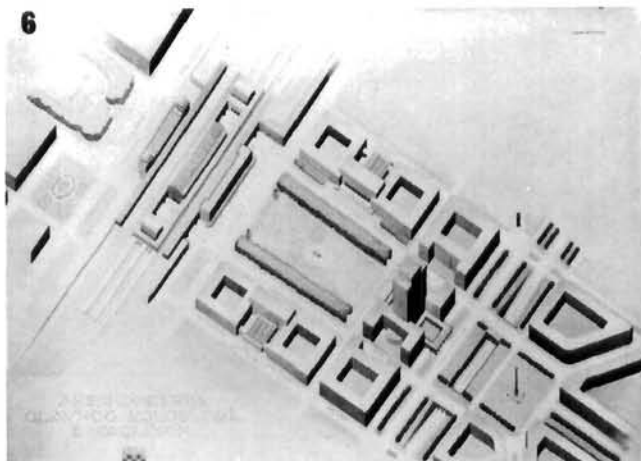
Rad 5 (motto: »Natura non vincitur nisi parendo«) ambiciozno

Skica prometnog rješenja *Produljene Dalmatinske do Ilice iz 1931. god., PAZ*
Sketch of traffic regulation proposal for the extension of Dalmatinska to Ilica Street, 1931, PAZ

Ucrtni planirani zahvati u zapadnom dijelu Donjega grada na karti iz tridesetih godina
Insertion of proposed solutions on map of western part of the Lower Town dating from the 1930s

Radovi 6, 8, 35 i 51 s Međunarodnog natječajja za generalnu regulatornu osnovu Zagreba iz 1930/31. god.
Proposals 6, 8, 35 and 51 for the international regulation of Zagreb competition 1930/31

proširuje zonu zahvata; od Frankopanske do Ulice Republike Austrije. Dalmatinska se ulica produžuje sredinom slijedećih blokova do Primorske ulice, gdje izlazi u osi novoformiranog simetričnog trga s reprezentativnom zgradom javnog sadržaja u zelenilu. Sugerira se ozelenjavanje Ilice od Frankopanske do tadašnje Ljubljanske ulice.

Rad 6 (motto: »Hrvatski grb«) osim dijagonalne »nove« Dalmatinske ulice sugerira i zrcalno-simetrično probijanje nove ulice od Ilice prema jugozapadu, kao i gradnje uz te nove ulice.

Rad 8 (motto: »Bijeli Zagreb«) jednostavno produžuje smjer Ilice sa zapada u pravcu Dalmatinske ulice, a rad 11 (motto: »Plavi krug«) u ortogonalnoj tradiciji Dalmatinsku vodi sredinom bloka Medulićeva-Kačićeva ulica.

Rad 13 (motto: »COLE«) ponovno je, poput rada 6, mali urbanistički plan i program čitavog tog predjela. Nova Dalmatinska ulica tretirana je kao okosnica mnogobrojnih kraćih okomitih ulica, kojih monotoniju razbija niz proširenja – manjih trgova. Ovaj rad daje potpuno nov izgled blokova. Ponovno je istaknuto unutarnje dvorište bloka uz Ilicu i Frankopansku ulicu.

Rad 35 (motto: »Bijeli Zagreb«) sličan je radu 8, ali radikalnije ruši istočni ugao Kačićeve ulice s Ilicom i na novonastalom spoju ulica artikulira trapezoidan otok. Rad 36 (motto: »Este«), nudeći srodno rješenje, potencira simetriju novonastalog ljevkastog križanja. O funkcioniranju prometa brine do sitnih detalja; diferencirajući stare stambene ulice te stare i nove prometne ulice.

Uglovnica Gayer s ljekarnom u prizemlju, Kačićeva 2, arhitekt Stjepan Podhorsky 1907/08. (snimio: Milan Drmić, 1995. god.)
Gayer building with pharmacy on street level, 2 Kačićeva Street, architect Stjepan Podhorsky 1907/08 (photo Milan Drmić 1995)

Rad 42 (motto: »Zwischen Berg und Strom«) i 51 (motto: »Einfach-Klar-Wirtschaftlich«) još su dva dijagonalna rješenja, a rad 46 (motto: »Genius loci«) još jedno od ortogonalnih, bliskijih devetnaestostoljetnom urbanizmu... Rad 50 (motto: »Jug«) pokušava pomiriti dvije osnovne koncepcije, a osobito uznastoji na kreiranju trga na početku Mesničke ulice, na sjevernoj strani Ilice.

Kao što vidimo, ovih je dvanaest koncepata obilježeno mottom i pratećim brojem, koji ovaj mali natječaj nesumnjivo povezuju s onodobnim Međunarodnim natječajem za generalnu regulatornu osnovu grada Zagreba. Poznato je da su na taj natječaj pristigla 52 rada, ali u Povijesnom arhivu u Zagrebu sačuvano je tek njih 11. Četiri od njih pojavljuju se i u ovom natječaju.¹³ To su: na međunarodnom natječaju trećenagrađeni rad 8 – »Bijeli Zagreb« kojega su autori Zdenko Strižić, Hans Holzbauer, Karlo Peteln (Zagreb, Berlin); otkupljeni rad 35 – »Bijeli Zagreb« koji potpisuju Max Arlt, Otto Schubert, Velimir Stiasni (Dresden, Zagreb), otkupljeni rad 51 – »Einfach-Klar-Wirtschaftlich« Adolfa Moesmana i Bluma (Dresden i Hannover) i nenagrađeni rad 6 – »Hrvatski grb« nepoznatih autora i bez plasmana.

Nijedno od ovih rješenja nije nagrađeno. Ipak, iz prateće dokumentacije i karata grada, zaključujemo da je iskorištena zakrivljenost tog dijela Ilice i u svrhu što nesmetanijeg odvijanja prometa dobrono dijagonalno produženje Dalmatinske ulice. To je prikazano na skici iz 1931. godine.¹⁴ Produljena

se Dalmatinska ulica vidi kao posljednja karika u logično povezanom prometnom lancu koji rasterećuje »preusku« Ilicu. Ona na taj način postaje jednosmjerna komunikacija istok-zapad, a »produljena Dalmatinska« / postojeća Dalmatinska / Varšavska vraćaju promet do Cvjetnog trga u suprotnom smjeru. Za razliku od regulacija s kraja 19. stoljeća, kada je planirana po zakonu rastera sredinom slijedećih blokova, produljena Dalmatinska ulica je sada povučena najkraćom linijom preko postojeće izgradnje. Projekt bez dileme ruši početak Kačićeve ulice, pa i najljepšu kuću tog dijela ulice – dvokatnu secesijsku uglovnicu Gayer s ljekarnom u prizemlju, arhitekta Stjepana Podhorskog iz 1907/08. godine.¹⁵ Time je još jednom potvrđeno kako meduratna gradogradnja na devetnaestostoljetno nasljeđe najčešće gleda s neposluhom ili čak prezirom.¹⁶ Tridesetih je godina ustanovljen nov uzor razmišljanja o gradu; kao o »funkcionalnom organizmu proizvodnje, prometa i boravka ljudi«.¹⁷ Naglasak je nerijetko na patološkim aspektima modernoga grada, za koje urbanisti tek iznalaze smjer svladavanja bolesti.

Povijest problema pratimo i u Skupštinskim zapisnicima od 1930. do 1934. godine. Godine 1930. arhitekt Stjepan Hribar predlaže, u ime građevno-regulatornog odbora, da se zaključi: *Odobrava se promjena reg. osnove za Samostansku i Dalmatinsku ulicu te Ilicu od Mesničke do Ljubljanske ulice zajedno sa riješenjem ušća Frankopanske ulice u Ilicu, kao i regulatorna osnova nove ulice za produženje Dalmatinske ulice od*

Zapadna strana Kačićeve ulice, prema rezultatima natječaja namijenjena rušenju, i zakrivljeni dio ulice zapadno od nje (snimio: Tihomil Stahuljak, 1942. god., fototeka Državne uprave za kulturnu i prirodnu baštinu)

West side of Kačićeva Street which the winning proposal intended to demolish, and the curving part of Ilica Street to the west (photo Tihomil Stahuljak, 1942, Photo Archives, State Administration for Cultural and Natural Heritage)

*Ilice, kako to predlaže gradski građevni odjel.*¹⁸ U nastavku gradski zastupnik arhitekt Aleksandar Freudenreich predlaže da se regulacijom povećavaju širine ulica; i to Samostanske i Dalmatinske s 12 m na 16 m, a Ilice od Frankopanske do Ljubljanske sa 13,5 m prvo na 15,5 m a kasnijom odlukom i na 20 metara, što je jednoglasno prihvaćeno.¹⁹ U zapisnicima 1931. i 1933. o regulatornoj se osnovi za produženje Dalmatinske ulice »do križanja Ilice i Kačićeve ulice, te za proširenje Ilice...« govori isključivo afirmativno i s odobravanjem.²⁰ U godini 1934. spomenuto je tek »taricanje« Dalmatinske i Medulićeve ulice iz gradskog budžeta i nakon toga se regulacija nigdje više posebno ne spominje.²¹

*

I danas je na kraju kratke, gotovo »slijepo« Dalmatinske ulice u Medulićevoj ulici neizgrađena parcela koja sugerira njezin proboj prema zapadu. Ta praznina nikako ne nudi mjesto za interpolaciju, već pješačkim prolazom svjedoči o stoljeće dugom razmatranju produžetka te ulice. Snaga smjera evidentna je, mogli bismo reći, i blok dalje, gdje na zapadnoj strani Kačićeve (između Ilice i Prilaza) na otprilike istome mjestu, postoji »rupa« (niska, privremena gradnja), koja »kao da nešto čeka«. ²² Potencijal zakrivljene Ilice generirao je ipak dobrom interpolacijom sredinom osamdesetih godina.²³

Bilješke

- 1
Regulatorna osnova sl. i kr. glavnog grada Zagreba. Dio istočno od Draškovićeve ulice između Vlaške ulice i kr. ug. državne željeznice, tekst 1904. godine, situacije 1905-1909, PAZ, GPZ, GO, sign. 55–57.
- 2
Povijesni arhiv u Zagrebu (PAZ), GPZ, Građevinski odjel (GO), Regulacija ulica A-Petr.; Dalmatinska, Samostanska, Ilica od Mesničke do Ljubljanske..., sign. 71.
- 3
Aleksander Laslo, *Međunarodni natječaj za generalnu regulatornu osnovu grada Zagreba 1930/31*, »Čovjek i prostor«, br. 1, Zagreb, 1984, str. 25-31.
- 4
»Položajni nacrt zemljišta unešenog u grunt. občine donji grad Zagreb fol. 211 parc. 438/b«, Gradski građevni ured u Zagrebu, siječanj 1880, PAZ, GPZ, GO, Regulacija ulica, A-Petr., Dalmatinska, Samostanska, Ilica... od Mesničke do Ljubljanske... sign. 71.
- 5
»Izvadak iz regulatornog nacrt za grad Zagreb, Zagreb mjeseca srpnja 1881.«, PAZ, GPZ, GO, Regulacija ulica A-Petr... sign. 71.
- 6
»Tlocrt zemljišta unešenog u gruntovnicu pod folio 249 parcele br. 490. 491 občina donji grad Zagreb, travanj 1881« PAZ, GPZ, GO, Regulacija ulica, A-Petr., Dalmatinska, Samostanska, Ilica... od Mesničke do Ljubljanske... sign. 71.
- 7
»Položajni nacrt zemaljske zgrade na sajmištu«, Odjel za bogoštovlje i nastavu, 1882, PAZ, GPZ, GO, Regulacija ulica P-S, Prilaz..., sing. 72.
- 8
PAZ, GPZ, GO, Regulacija ulica P-S, Prilaz..., sign. 72.
- 9
Osım projektiranih dijelova na planu prepoznajemo postojeću Tvornicu duhana sagrađenu 1881. i zgradu Sveučilišta (postala 1882.), sagrađenu 1856. g.
- 9
Muzej grada Zagreba, Zbirka nacrt a i planova
- 10
Zagreb na geodetsko-katastarskim zemljovidima i u zemljišnim knjigama, katalog izložbe, Zagreb, 1994.
- 11
Snješka Knežević, *Britanski trg, nastanak i urbani status*, Zagreb, 1991.
- 12
Hinko Vihra, *Urbanistički problem pripojenja nove Nadarbinske zgrade k crkvi sv. Blaža*, »Građevinski vjesnik«, br. 9, god. IX, Zagreb, 1940, str. 97–99.
- 13
Natječaj za regulatornu osnovu 1931. (12 projekata) i Generalni regulatorni plan 1932–38, PAZ, GPZ, GO, Zbirka planova
- 14
Skica »Produljenje Dalmatinske ulice do Ilice«, GPZ, GO, Regulacija ulica A-Petr., Dalmatinska ulica, 1931, sign. 71.
- 15
Kačićeva 2, PAZ, GPZ, GO
- 16
Donald J. Olsen, *The city as a work of art – London, Paris, Vienna*, London, 1986.
- 17
Tomislav Premerl, *Hrvatska moderna arhitektura između dva rata – nova tradicija*, Zagreb, 1990, cit. str. 108.
- 18
Skupštinski zapisnik (SZ) 1930, Dalmatinska ulica i okolica – Promjena reg. osnove – čl. 509 (150) i dalje:

»Ovom se promjenom mijenja:

1./ Reg. osnova za Samostansku ulicu između Frankopanske i Gundulićeve ulice broj 4977-I-1907.

2./ Promjena ove regulatorne osnove broj 15.373-XIIA-1922.

3./ Reg. osnova za Ilicu od Frankopanske do Černomerca broj 29036-I-1907.

4./ Regulatorna osnova za Ilicu od Baruna Jelačića ul. do Mesničke ul. broj 21.024-I-1908.«

19

Ovim se promjenama mijenjaju dotad punovaljane osnove:

»1./ Reg. osnova za Samostansku ulicu između Frankopanske i Gundulićeve ulice broj 4977-I-1907.

2./ Promjena ove regulatorne osnove broj 15.373-XIIA-1922.

3./ Reg. osnova za Ilicu od Frankopanske do Černomerca broj 29036-I-1907.

4./ Regulatorna osnova za Ilicu od Baruna Jelačića ul. do Mesničke ul. broj 21.024-I-1908.« cit. SZ 1930., str. 150.

20

SZ 1931. Dalmatinska ulica – Regulatorna osnova za produženje – čl. 124 (58) i SZ 1933. Dalmatinska ulica – odobrenje više vlasti o Reg. osnovi čl. 212 VI (5) (225).

21

SZ 1934. Dalmatinska ulica – Taracanje čl. 227 (184)

22

Radovan Ivančević, *Interpolacija: međuvrijednost među vrijednostima ili krivotvorina* i **Neven Mikac**, *Objekt protiv tekture grada i vice versa*, »Arhitektura«, br. 184–185 (god. XXXVI), Zagreb, 1983, str. 82–85. i 54–59.

23

Naime, na broju 81, između uglovnice Podhorskoga i Bolnice milosrdnica (sadašnje škole »Slava Raškaj«) podignuta je poslovno-stambena trokatnica arhitekta Radovana Tajdera.

Summary

Darja Radović Mahečić

Small Competition for the Extension of Dalmatinska Street in Zagreb 1930; An example of urban planning between the two wars

We can follow the idea to “extend” Dalmatinska street on the plans of Zagreb since the 1880s, when the Municipality was setting up an orthogonal urban street network. The author discusses a small, apparently anonymous competition concerning “The Regulatory Basis for the Extension of Dalmatinska and Widening of Ilica Streets” in 1930. She discusses twelve proposals of A3 and A4 format drawn in pencil on paper and kept in the Historical Archives in Zagreb. Some of these proposals see the extension as a diagonal street, bypassing Ilica street from the west and joining it at the corner of Kačićeva Street. The other group of proposals which respected the square block structure of Zagreb, sees the extension as proceeding straight through the adjoining block of housing towards the west. The winning “diagonal version” sees Dalmatinska Street as the last link in a logically connected traffic chain reducing the pressure of traffic in this segment of Ilica street where it is both narrower and curving.

Twelve proposals are numbered and headed by mottos, an indication that they formed part of the larger International Competition for the General Regulation Basis of Zagreb announced at the time. The regulation of Dalmatinska is also interesting as a micro-example following larger international trends in urban planning, and especially showing different views on the importance of inherited urban structures and an awareness of the “functioning” of a modern city. Finally, this competition remains one of the few examples dealing with a segment of the western downtown area of Zagreb which in that period did not receive particular attention. Along with many projects in the field of urban planning this proposal has also remained unrealized.